

Языковой материал, используемый в процессе обучения межкультурному общению, предполагает включение единиц, отражающих культурные традиции и ценности. На лексическом уровне это уникальные реалии, содержащие специфический культурный компонент (например, friendship-как свидетельство дружелюбия, не затрагивающего жизненно важных интересов личности, а не дружбы и т.д.) Необходимо обратить внимание на слова, совпадающие на поверхности в своих лексических значениях, но резко отличающиеся значениями культурными. В качестве примера возьмем английское слово «privacy», которое переводится на русский язык как «уединение, одиночество, уединенность». В словаре американской культуры и языка оно толкуется не как уединенность и тем более не одиночество, а как личная свобода, независимость и самостоятельность. Причина расхождения в том, что в российской культуре аналог американского понятия отсутствует вообще. На грамматическом уровне к конструкциям, отражающим культурные традиции, относятся ограниченное употребление повелительного наклонения как воплощение уважения к правам и автономности личности, доминирующее употребление личных конструкций как воплощение персональной ответственности за происходящее, употребление личных имен при обращении друг к другу как отражение маленькой дистанции власти и т.д.

Опыт показывает, что, обладая высоким уровнем развитости речевых умений в области иностранного языка, носители родной культуры, у которых не сформирована межкультурная компетенция, не вписываются в рамки культурно-адекватного поведения. Система заданий, направленная на формирование умений межкультурного общения, должна осуществляться в рамках компетентностного подхода и носить динамичный характер, меняясь в зависимости от потребностей будущих специалистов и условий процесса обучения.

*В.А. Скачкова, канд. філал. навук, дацэнт
Філіял МІТСО (Гомель)*

ПРАБЛЕМАНА-СІТУАЦЫЙНЫ МЕТАД НАВУЧАННЯ НА ЗАНЯТКАХ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ (ПРАФЕСІЯНАЙ ЛЕКСЫЦЫ)

Праблемнае навучанне можа паспяхова прымяняцца ў вучэбным працэсе толькі тады, калі ў выкладчыка выпрацаваны дакладны план яго правядзення.

Творча мысліць трэба вучыць на ўсіх занятках, бо яны патрабуюць актыўнасці, валявых эмацыянальных якасцяў, працяглай падрыхтоўкі і напружанай працы. Вядучае месца ў гэтым займае праблемная лекцыя. У працэсе яе правядзення назіраецца двухбаковая мысліцельная дзейнасць – выкладчыка і навучэнцаў. Структура галоўнай часткі праблемнай лекцыі можа быць наступнай: *фарміраванне праблемы; пошук яе вырашэння; доказ правільнасці вырашэння.*

У ходзе заняткаў выкладчык, прымяняючы разнастайныя матывацыі, стварае патрэбныя праблемныя сітуацыі. Ва ўмовах псіхалагічных цяжкасцей у навучэнцаў пачынаецца працэс мыслення. У свядомасці навучэнцаў узнікае праблемная сітуацыя, якая пабуджае іх да самастойнай пазітыўнай дзейнасці.

Такім чынам, праблемная лекцыя ў адрозненне ад традыцыйнай вучыць навучэнцаў думаць. Прыкладам такіх заняткаў з'яўляецца разгляд дзеяслоўных форм у межах тэмы “Марфалагічныя нормы беларускай літаратурнай мовы”.

Першы этап “Глумачэнне матэрыялу”. Дзеяслоўныя формы вывучаюцца на занятках па беларускай мове ў сярэдняй школе, таму не мэтазгодна падрабязна спыняцца на разглядзе граматычных катэгорый. Дастакова прыпомніць, з дапамогай якіх формаўтваральных сродкаў утвараюцца дзееспрыметныя формы; адзначыць, якія формы больш ужывальныя ў мове, а якія ўжываюцца радзей.

Другі этап “Пастноўка праблемы”. Перад студэнтамі ставіцца праблема выявіць – ці адрозніваецца выкарыстанне дзееспрыметных форм у беларускай і рускай мовах? Прапануецца выканаць наступныя практыкаванні:

1. Правесці параўнальны аналіз тэкстаў на рускай мове, у складзе якіх прысутнічаюць дзееспрыметнікі з перакладамі гэтых тэкстаў на беларускую мову.

2. Зрабіць пераклад тэкстаў з рускай мовы на беларускую.

Трэці этап “Падагульненне разгледжанага матэрыялу”.

Далучаючыся да вырашэння праблем, навучэнцы вучацца выяўляць праблему самастойна, знаходзяць спосабы яе вырашэння.

Арганізацыя праблемнага навучання патрабуе ад выкладчыка ґрунтоўнай тэарэтычнай і метадычнай падрыхтоўкі. Часам выкладчык, праводзячы заняткі, павінен імкнуцца да таго, каб пераўтварыць іх у творчы пошук, творчую дыскусію.

На занятках па тэме “Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці лексічнага складу сучаснай беларускай літаратурнай мовы” мэтазгодна прапанаваць студэнтам прааналізаваць пэўныя лексічныя групы беларускай мовы, карыстаючыся тлумачальнымі, перакладнымі слоўнікамі; выканаць адпаведныя заданні, напрыклад: “Карыстаючыся слоўнікамі, устанавіце адпаведнасць паміж наступнымі паняццямі і дэфініцыямі”; “Карыстаючыся энцыклапедычнымі даведнікамі, запішыце паняцці, якія адпавядаюць прыведзеным азначэнням. Падбярэце да іх сінонімы”; “Перакладзіце тэксты на беларускую мову. Вызначце ў іх адназначныя і мнагазначныя словы (пры неабходнасці звяртайцеся да слоўнікаў)”; “Вызначце, у якім значэнні (прамым ці пераносным) ужытыя падкрэсленыя словы ў наступных прыкладах”; “Перакладзіце тэксты на беларускую мову. Да падкрэсленых слоў падбярэце сінонімы. Запішыце сінанімічныя рады, выдзеліце дамінанту”; “Звярніце ўвагу на пары слоў, прыведзеныя ніжэй. Ці аднолькавае значэнне яны маюць у беларускай і рускай мовах? Ці можна пры перакладзе з беларускай мовы на рускую і наадварот карыстацца такім “слоўнікам”?” і інш.

Праблемнае заданне само па сабе не з'яўляецца праблемнай сітуацыяй, яно можа вызваць праблемную сітуацыю толькі ў пэўных умовах. Адна і тая ж праблема можа быць выклікана рознымі тыпамі заданняў. Узнікшую праблемную сітуацыю выкладчык фармулюе сам шляхам указання на немагчымасць растлумачыць тэя ці іншыя з'явы і ставіць перад навучэнцамі задачу знайсці шляхі вырашэння праблемы.

Заданні па тэме “Спецыяльная лексіка, тэрміналогія” могуць мець наступны змест: “Устанавіце, з якой мовы прыйшлі ў беларускую мову наступныя тэрміны”; “Знайдзіце тэрміны іншамоўнага паходжання. З дапамогай слоўнікаў высветліце, з якой мовы яны запазычаны, раскрыйце значэнне тэрмінаў”; “Знайдзіце сярод прыведзеных тэрмінаў спрадвечна беларускія. Растлумачце іх значэнне”; “Ад прыведзеных дзеясловаў утварыце адпаведныя аддзеяслоўныя тэрміны-назоўнікі”; “Перакладзіце тэрміны на беларускую мову. Адзначце іх граматычныя асаблівасці (у параўнанні з рускай мовай)”

Праблемная сітуацыя на занятках па мове павінна адпавядаць наступным патрабаванням:

- адпавядаць пастаўленай мэце навучання;
- мець адпаведны узровень складанасці;
- ілюстроўваць розныя моўныя сітуацыі;
- развіваць аналітычнае мысленне;
- правакаваць дыскусію;
- мець некалькі шляхоў вырашэння.

Такім чынам, пры правядзенні заняткаў ад выкладчыка патрабуецца фарміраванне вучэбнай мэты заняткаў; распрацоўка заданняў для стварэння праблемных сітуацый на занятках; фарміраванне вучэбных праблем; аказанне дапамогі навучэнцам у вырашэнні праблем; падвядзенне вынікаў працы навучэнцаў над вырашэннем вучэбных праблем і пастаноўка задач для самастойнай працы.

*А.С. Старикова, канд. пед. наук, доцент
ФГАОУ ВПО «Российский государственный
профессионально-педагогический университет (Екатеринбург, Россия)*

ИНФОРМАЦИОННЫЕ И КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

В настоящее время наблюдается все большее увеличение влияния потока новой информации, рекламы; применения компьютерных технологий на телевидении; распространения игровых приставок, электронных игрушек и компьютеров, оказывающих большое влияние на воспитание и обучение подрастающего поколения и их восприятие окружающего мира. Ранее информацию по любой теме учащийся мог получить по разным каналам: из учебников, спра-